

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 94(477):321

*Ганна Побережець
(Миколаїв)*

ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У статті розглянуто основні етапи державотворення України від найдавніших часів до сучасності. Проаналізовано історичні передумови формування української державності, роль національної ідеї, вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на процеси державного розвитку. Окрема увага приділяється періоду новітньої історії, зокрема становленню незалежної України після 1991 року та викликам, пов'язаним із війною та євроінтеграційним вибором. Зроблено висновок про безперервність і тяглість українського державотворчого процесу.

Ключові слова: державотворення, українська державність, історія України, незалежність, національна ідея.

The article examines the main stages of state formation in Ukraine from ancient times to the present day. The historical prerequisites for the formation of Ukrainian statehood, the role of the national idea, and the influence of external and internal factors on the processes of state development are analyzed. Special attention is paid to the period of modern history, in particular the emergence of independent Ukraine after 1991 and the challenges associated with the war and the European integration choice. The conclusion is made about the continuity and continuity of the Ukrainian state-building process.

Keywords: state formation, Ukrainian statehood, history of Ukraine, independence, national idea.

Проблематика державотворення України є однією з ключових у сучасній історичній та суспільно-політичній науці. Український народ упродовж століть виборював право на власну державу, проходячи складний і суперечливий шлях політичного, культурного та соціального розвитку. Державотворення України відзначається тривалістю, багатоваріантністю форм та значним впливом зовнішніх факторів, що зумовлює актуальність його всебічного наукового аналізу.

Особливої актуальності тема державотворення України набула в умовах збройної агресії Російської Федерації. Війна стала серйозним викликом для української державності, проте водночас засвідчила її життєздатність, стійкість та здатність до консолідації суспільства. Захист територіальної цілісності, національного суверенітету та демократичного устрою перетворився на ключовий чинник сучасного етапу державотворення.

У сучасних умовах державотворення України нерозривно пов'язане з процесами європейської інтеграції, реформування системи державного управління, децентралізації влади та утвердження національної пам'яті. Усвідомлення історичної тяглісті державотворчих процесів сприяє зміцненню національної єдності, формуванню патріотичної свідомості та відповідальності громадян за майбутнє власної держави. Таким чином, дослідження проблем державотворення України є не лише науково значущим, а й суспільно необхідним у контексті сучасних викликів і трансформацій.

Перші прояви державності на українських землях пов'язані з утворенням Київської Русі у IX–XII ст. Київська держава стала потужним політичним утворенням Східної Європи, що мало розвинену систему управління, власне право, дипломатичні зв'язки та спільну

культурну традицію. Саме Київська Русь заклала основи української державницької традиції, які збереглися у подальших формах політичної організації.

Після занепаду Київської Русі українські землі тривалий час перебували у складі різних державних утворень – Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Османської імперії та Московської держави. Попри відсутність власної незалежної держави, український народ зберігав елементи самоврядування, правові традиції та національну ідентичність.

Особливе місце в історії українського державотворення посідає козацька доба. У середині XVII ст. внаслідок Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького постала Гетьманщина – козацька держава з власними органами влади, військом, фінансами та правовою системою. Вона стала важливим етапом у формуванні політичної культури українського суспільства.

Попри поступову втрату автономії та ліквідацію гетьманського устрою наприкінці XVIII ст., козацька держава залишила глибокий слід у національній свідомості українців. Ідея самостійності, виборності влади та захисту прав і свобод стала основою подальших державотворчих прагнень.

Новий етап державотворення розпочався під час Української революції 1917–1921 років. У цей період були проголошені Українська Центральна Рада, Українська Народна Республіка, Гетьманат Павла Скоропадського та Директорія. Незважаючи на поразку визвольних змагань, цей період мав важливе значення для формування сучасної української державницької ідеології.

У складі Радянського Союзу Україна формально зберігала ознаки державності, однак фактично була позбавлена суверенітету. Водночас існування Української РСР сприяло збереженню територіальної цілісності та формуванню управлінських інститутів, що стало важливим чинником у процесі відновлення незалежності.

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. стало логічним завершенням багатовікової боротьби за державність. Формування власної політичної системи, прийняття Конституції 1996 р., розбудова органів державної влади та місцевого самоврядування визначили основні напрями сучасного державотворення.

Особливе значення мали події Помаранчевої революції 2004 р. та Революції Гідності 2013–2014 рр., які засвідчили прагнення українського суспільства до демократичних цінностей, верховенства права та європейського вибору. Ці події суттєво вплинули на трансформацію державних інститутів і громадянської свідомості.

Російська агресія проти України з 2014 р., а особливо повномасштабне вторгнення 2022 р., стали серйозним випробуванням для української державності. В умовах війни держава продемонструвала здатність до мобілізації ресурсів, консолідації суспільства та захисту суверенітету.

Сучасне державотворення України відбувається паралельно з процесами європейської інтеграції, реформування державного управління, зміцнення демократичних інститутів і розвитку громадянського суспільства. Успішне подолання цих викликів визначатиме майбутнє української держави.

Попри втрату державності у різні історичні періоди, український народ зберіг прагнення до самовизначення та незалежності. Сучасна Україна продовжує традиції попередніх форм державності, поєднуючи історичний досвід із новими демократичними цінностями. Усвідомлення тягlosti державотворчого процесу є важливою умовою зміцнення національної єдності та успішного розвитку України.

Отже, державотворення України є багатовіковим, складним і водночас безперервним процесом, що формувався під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Історичний шлях української державності – від Київської Русі та козацької держави до проголошення незалежності у 1991 р. – засвідчує наявність глибокої традиції політичної самоорганізації, прагнення до суверенітету та збереження національної ідентичності. Навіть у періоди

бездержавності український народ не втрачав державницької ідеї, що зберігалася у культурі, правових традиціях і суспільній свідомості.

Становлення незалежної України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. стало новим етапом державотворення, який характеризується формуванням демократичних інститутів, утвердженням принципів верховенства права та розвитку громадянського суспільства. Події Помаранчевої революції та Революції Гідності засвідчили зрілість української політичної нації та її готовність відстоювати демократичні цінності й європейський цивілізаційний вибір.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2018. 640 с.
2. Субтельний О. Україна: історія. Київ : Либідь, 2019. 720 с.
3. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція ХVІІ ст. Київ : Альтернативи, 2016. 352 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної нації ХІХ–ХХ ст. Київ : Генеза, 2017. 656 с.
5. Конституція України : чинне законодавство станом на 2024 рік. Київ : Право, 2024. 96 с.
6. Дрогомирецька Л., Лахно О., Побережець Г. Переосмислення Київської Русі в сучасній українській історіографії: між імперським міфом та національною самобутністю. *Вісник науки та освіти*. 2025. №10(40). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-2656-2679](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-2656-2679).
7. Побережець Г., Пастернак Т. Толерантність як основа демократичного суспільства. Сучасні парадигми соціально-гуманітарного розвитку : матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Миколаїв, 18 листопада 2025 р.). Миколаїв : МНАУ, 2025. 226 с. С. 175-177.
8. Побережець Г.С. Незалежність України у 1991 році та перехід до демократії. Актуальні дослідження правової та історичної науки (Вип. 53): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Ополе, Польща, 18 – 19 вересня 2023 р.). Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 105 с., С. 95-98.

*Андрій Продан, Наталя Сушко
(Миколаїв)*

THE TRANSFORMATION OF THE BRITISH EMPIRE: ADAPTATION, REFORMS, AND THE IMPORTANCE OF KEEPING UP WITH THE TIMES

This article examines the historical development of the British Empire from its formation in the late sixteenth century to its transformation into modern Great Britain in the twentieth century. The study analyzes the economic, political, and ideological foundations of imperial expansion, the crises that challenged imperial dominance, and the reforms that reshaped Britain's global role. Special attention is given to the American Revolution, abolitionist reforms, industrialization, and the impact of the World Wars on imperial restructuring. The article argues that the British Empire's relative success in transitioning from a colonial superpower to a modern democratic state was largely due to its capacity for institutional adaptation and strategic transformation. The findings contribute to broader discussions on imperial decline, modernization, and the dynamics of global power.

Keywords: *British Empire, colonialism, industrialization, decolonization, imperial reform, modernization, global history.*